

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Błaszczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Andrzej Stęпка

SSN Marek Pietruszyński

Protokolant Jolanta Włostowska

w sprawie **M. M.**

skazanego z art. 242 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 20 lutego 2024 r.

kasacji, wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich na korzyść skazanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Strzelinie

z dnia 9 listopada 2022 r., sygn. akt II K 332/22,

**I. uchyla zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w Strzelinie i
uniewinnia M. M. od popełnienia zarzucanego mu czynu;**

II. obciąża kosztami procesu Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

M. M. został oskarżony o to, że w dniu [...] 2022 r. w S. będąc pozbawionym wolności na podstawie orzeczenia sądu, samowolnie oddalił się z miejsca

zatrudnienia, tj. firmy [XXX] ul. G., podczas wykonywania pracy poza terenem zakładu karnego w systemie bez konwojenta, tj. o czyn z art. 242 § 1 k.k.

Wyrokiem z dnia 9 listopada 2022 r., sygn. akt II K 332/22, Sąd Rejonowy w Strzelinie uznał oskarżonego M. M. za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu, tj. przestępstwa z art. 242 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 242 § 1 k.k. wymierzył mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Wyrok powyższy nie został zaskarżony i uprawomocnił się w dniu 23 listopada 2023 r.

Kasację od tego orzeczenia wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucając rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, to jest art. 242 § 1 k.k., poprzez jego błędne zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany oskarżonemu nie wyczerpywał znamion przestępstwa

W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w Strzelinie i uniewinnienie M. M. od popełnienia przypisanego mu przestępstwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja okazała się zasadna w stopniu oczywistym, co umożliwiło jej uwzględnienie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Bezspornie w przedmiotowej sprawie doszło do rażącej obrazy wskazanych przez autora kasacji przepisów prawa materialnego. Przedmiotem oceny prawnokarnej w tej sprawie była kwestia samowolnego oddalenia się z miejsca zatrudnienia, podczas wykonywania pracy poza terenem zakładu karnego w systemie bez konwojenta.

Zatrudnienie osób pozbawionych wolności może być realizowane w pełnym systemie konwojowania (art. 90 pkt 2 k.k.w.), w systemie zmniejszonego konwojowania lub bez konwojenta (art. 91 pkt 2 k.k.w. i art. 92 pkt 2 k.k.w.). W niniejszej sprawie osadzony zatrudniony był, jak wynika ze zgromadzonego materiału dowodowego, w systemie bez konwojenta. W dniu [...] 2022 r. wykonywał pracę na terenie firmy [XXX] w S. W godzinach popołudniowych podmiot zatrudniający poinformował administrację Zakładu Karnego w S., gdzie oskarżony odbywał karę pozbawienia wolności, o jego samowolnym oddaleniu się z miejsca zatrudnienia. W wyniku czynności pościgowych oskarżonego ujęto tego samego dnia, w miejscu jego zamieszkania.

Przestępstwo z art. 242 § 1 k.k. popełnia ten, kto uwalnia się sam, będąc pozbawionym wolności na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwowy.

Jak słusznie zwrócił uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich kwestia wypełnienia znamion tego przestępstwa przez zachowania polegające na oddaleniu się z miejsca zatrudnienia poza terenem zakładu karnego w systemie bez konwojenta była przedmiotem licznych kontrowersji i rozbieżności w orzecznictwie. Wątpliwości budziło to, czy brak faktycznego zamknięcia lub straży w czasie wykonywania pracy w tym systemie pozwala na kwalifikację oddalenia się sprawcy z miejsca zatrudnienia jako „uwolnienia się” w rozumieniu art. 242 § 1 k.k.

Wątpliwości te rozstrzygnęła uchwała Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2021 r., I KZP 9/20, zgodnie z którą „samowolne opuszczenie miejsca pracy przez skazanego, zatrudnionego poza terenem zakładu karnego w systemie bez konwojenta, na podstawie art. 91 pkt 2 k.k.w., nie stanowi czynności sprawczej przestępstwa określonego w art. 242 § 1 k.k.”.

W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy podkreślił, że przestępstwa samouwolnienia można się dopuścić tylko wtedy, gdy dana osoba jest faktycznie izolowana, a więc znajduje się w odpowiednim miejscu zamknięcia lub „pod strażą” czy dozorem. „Uwolnienie się”, o którym mowa w art. 242 § 1 k.k., musi wiązać się z przełamaniem fizycznie istniejącej bariery (zamknięcia w pomieszczeniu lub „więzów straży”). Wyjście z zakładu karnego w celu wykonywania pracy poza jego terenem w systemie bez konwojenta jest legalnym opuszczeniem zakładu karnego. W czasie wykonywania pracy w tym systemie skazany nie pozostaje pod dozorem służby więziennej. Mimo, iż pozostaje on formalnie pozbawiony wolności - jako osoba pozbawiona wolności na mocy nakazu odpowiedniego organu władzy publicznej - to nie jest jej pozbawiony faktycznie. Brak więc niezbędnego dla wypełnienia znamion z art. 242 § 1 k.k. elementu materialnego „pozbawienia wolności”. Skoro sprawca zatrudniony w systemie bez konwojenta nie musi przełamywać żadnej bariery, by się oddalić z miejsca świadczenia pracy (gdyż taka bariera nie istnieje), to nie ma w jego zachowaniu niezbędnego elementu „wyzwolenia się spod kontroli”. Chociaż jest on formalnie pozbawiony wolności, to nie jest faktycznie ograniczona jego swoboda wyboru miejsca przebywania. Nie dochodzi więc do „uwolnienia się”, gdyż sprawca

pozostaje faktycznie (choć nieformalnie) "uwolniony".

W świetle przytoczonej argumentacji oraz wobec przyjętego przez sąd *meriti* opisu czynu, odzwierciedlającego zgromadzony w sprawie materiał dowodowy uznać należało, że czyn przypisany M. M. nie wyczerpuje znamion przestępstwa z art. 242 § 1 k.k.

Zasadnie dostrzega skarżący, że ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 r. (Dz.U.2022.1855) do przepisu art. 242 k.k. został dodany nowy § 1 a, penalizujący samowolne opuszczenie wyznaczonego miejsca wykonywania pracy lub samowolne poza nim pozostawanie przez osobę pozbawioną wolności na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwowy oraz przebywającą bez dozoru poza zakładem karnym lub aresztem śledczym w związku z wykonywaniem pracy. Przepis ten wszedł jednak w życie z dniem 1 stycznia 2023 r., nie może być więc brany pod uwagę przy kwalifikacji prawnej przedmiotowego czynu.

Konieczne stało się zatem uchylene zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu w oparciu o przepis art. 537 § 2 k.p.k.

Na podstawie art. 632 pkt 2 k.p.k. kosztami procesu obciążono Skarb Państwa.

[J.J.]

(r.g.)